

MONUMENTUL DE FOR PUBLIC - CONTRIBUȚIA MUZEOGRAFULUI LA TRANSMITEREA MESAJULUI LUI

Dr. Virgiliu Z. Teodorescu

"...monumentele, prin faptul că sunt destinate a perpetua memoria marilor momente ale unei națiuni, arăt periodic scara lor morală. Ele indică cel mai înalt punct la care un avânt național a ridicat o generațiune și invită, prin aceasta însuși, generațiunile următoare a face eforturile necesare pentru a se menține sau a se repune la un asemenea nivel."

Constantin Esarcu¹

A list was made consisting of the preoccupations of previous generations for assuring the integration into the public forum of symbols which, by their artistic and execution qualities, met the standards imposed by the rigor of time. Quality was ordered by the donors who invested in symbols that could reach across time and constitute into a real heritage to the future, but it was not met in all cases. In order to insure such quality, a Commission for Public Monuments was formed, which, in the period of time between the two World Wars contributed to the creation of monuments that are now part of the National Cultural Patrimony. The experience gathered should now be used by the newly formed Commission of public forum Monuments, now at the beginning of the third millennium.

Preocupare a generației înfăptuitoare a Independenței Naționale, problema valorilor de patrimoniu² evocatoare ale trecutului a cunoscut, pe parcursul deceniilor de la sfârșitul veacului al XIX-lea și începutul celui următor, reveniri definitorii în privința legislației și a instituțiilor abilitate cu tot ce era în legătură cu geneza, amplasarea, buna întreținere și punere în valoare a monumentelor. A fost epoca când multe din confuziile provocate de preluarea, mai puțin în concordanță cu condițiile specifice României acelor ani, a unor percepțe valabile în occident, dovedindu-se în practica de zi cu zi a nu fi benefice, au fost înlăturate, ajungându-se, prin experiența dobândită, să fie adaptate, noile prevederi legislative, răspunzând cerințelor de la noi. Aplicarea corectă s-a lovit deseori și de ancestrale năravuri

¹ C. Esarcu. *Rolul monumentelor în istoria unui popor - Monumentul Plevnei*. Memoriu citit în ședința Atheneului de la 3 / 15 noiembrie 1883, București, Tip. Românul, Carol Gobl, strada Doamnei 14, 1883. p. 6.

² Prin Decretul domnitorului Carol I din 6 / 18 aprilie 1874 a fost instituită la București "Comisiunea Monumentelor Publice" având ca obiective: depistarea, luarea în evidență, clasarea, restaurarea și conservarea lor. La 24 noiembrie 1892 a fost constituită prin lege Comisiunea Monumentelor Publice care și-a desfășurat activitatea în domeniul restaurării și conservării monumentelor moștenite de la veacurile apuse conform regulamentului din 28 ianuarie 1893. În anii următori a fost definită Comisiunea Monumentelor Istorice. La timpul respectiv monumentele de for public ca număr erau prea puține iar realizatorii aveau atenția îndreptată spre buna îngrijire a lor, contribuind prin acțiunile întreprinse la o educare a noilor generații spre a le respecta și ale acorda atenția cuvenită. O pertinentă analiză pentru soarta monumentelor a realizat Teodora Voinescu, *Principii conducătoare în restaurarea monumentelor artistice de la Bibescu și până azi*, în: "Analecta", București, nr. II, 1944, p. 137-154.

creatoare de soluții ad-hoc menite a eluda legislația, ignorată voit sau nu, până la constatarea încălcării prevederilor legilor în vigoare.

Momentul finalizării războiului reîntregirii a condus la numeroase acțiuni³ de cinstire a Eroilor, operă la care, atât instituțiile create special în acest scop cât și inițiativa particulară, au avut contribuții în general salutare, existând însă și multe acțiuni care au promovat lucrări necorespunzătoare⁴ prim mesajul transmis, calitatea artistică sau materialul pus în operă. Nu puține au fost cazurile când comitetele de inițiativă una au vrut și alta au obținut. Nu o dată deprecierea valorii leului a condus la diminuarea prevederilor contractuale prin imposibilitatea de a completa sumele necesare. Au fost și situații când "recepția" a eludat⁵ prevederile contractuale, reala constatare venind în timp, când materialul s-a dovedit a nu fi de calitate, transformând, în numai câțiva ani, simbolul cinstirii într-o jenantă ruină. Asemenea "excepții" au impus măsuri prompte⁶ care să conducă la eradicarea situației, impunându-se ca viitoarele monumente, dorite perene, să fie supuse aprobării Comisiei Monumentelor Publice căreia urma să-i fie înaintat dosarul complet al viitorului monument. Comitetul de inițiativă, recunoscut⁷ de organele locale prin calitățile de bonitate, prezenta de la actul constitutiv al inițiatorilor, modalitățile de obținere a fondurilor necesare, modul de lansare a concursului care a condus la acordarea lucrării unui artist plastic, cooperarea acestuia cu un arhitect, inclusiv cu urbanistul sau peisagistului care urmau să ofere soluțiile pentru realizarea ambiantului zonei de amplasare, la schița cu vecinătățile, inclusiv regimul de înălțime a amplasamentului, reproducere fotografice, schițe ale proiectului, în unele cazuri chiar machete la o anumită mărime, detalii, toate pentru a permite membrilor comisiei o concludentă înțelegere a calităților acestui simbol. Materialele care

³ Intervenția Ministerului de Război care a constatat că în primi ani după război pe teritoriul țării fuseseră înălțate multe monumente care nu corespundeau din punct de vedere estetic sau ca material folosit la realizarea lor a condus la luarea hotărârii de către Ministerul Instrucțiunii Publice și al Culetorilor de înființare a Comisiei Monumentelor Publice prin decizia nr. 45. 412 din 14 noiembrie 1929. Din primi ani de activitate această comisie a acționat energic pentru a stopa apariția în forul public a unor lucrări de proastă calitate. Astfel s-a ajuns la înălțarea celor care nu corespundeau, unde a fost posibil s-a acționat pentru refacerea lor și s-a impus ca proiectele celor în execuție să fie revizuite pentru a corespunde cerințelor preconizate de această comisie. Problema a rămas în continuare în atenția organelor abilitate dar și a oamenilor de bine. Cităm două concludente poziții: învățătorul Iosif Maniu. *Cultură monumentelor și al altarelor trecutului*, în: "România Eroică", București, anul I. nr. 8, decembrie 1937, p. 162-163; George Călinescu, *Economia grațuitului*, în: "Ecoul". București. nr. 244. 24 august 1944.

⁴ Este concludentă reacția arhitectului Duiliu Marcu care la 25 martie 1928 pleda pentru constituirea unei Comisii Superioare a Artelor pentru a stopa prostul gust care inunda forul public prin manipularea de către afaceriști venalii a solicitanților doritori să realizeze monumente ale cinstirii Eroilor. Se referea predilect la acei soldați din beton vopsiți. "ca să dea frumos". Vezi: Ioan Opris, *Alexandru Lapadat în cultura românească*. Editura Științifică. București. 1996. p. 132

⁵ Nu puține au fost cazurile când sumele strânse au fost deturnate, folosindu-se în alte scopuri obștești, sau chiar au fost însușite de persoane necinstite, ajungându-se la procese.

⁶ La începutul anului 1930 a fost dată publicității decizia prin care se prezentau în cele 18 articole formula de organizare a Comisiei Monumentelor Publice, precum și atribuțiile care reveneau acesteia. Vezi decizia nr. 30544 din 27 februarie 1930, publicată în Monitorul Oficial nr. 52 din 5 martie 1930. în anul 1937 la 25 februarie este dată circulara nr. 37. 783, cu revenire 36. 309 din 1938 prin care se accentua rolul comisiei.

⁷ Ministerul de Interne și Ministerul Sănătății și Prevederilor sociale care aveau competența avizării formelor de strângere a banilor prin liste de subscripție, chete, spectacole, loterii, tombola ș. a. pentru a preveni fraudă revendica asemenea recomandări de la factorii locali.

urmau să fie folosite pentru realizarea platformei, soclului, componentelor artistice, inscripțiilor, eventualului gard împrejmuitoar toate erau studiate acceptate, respinse sau modificate în cadrul ședințelor de lucru ale comisiei. Secretariatul înregistra cu fidelitate observațiile enunțate de membrii comisiei, întocmind în acest sens un proces verbal semnat de participanți, iar hotărârile erau consemnate în jurnalele purtătoare ale unui număr și data de adoptare care se comunicau petentilor. Că nu a fost ceva formal o dovedesc filele dosarelor⁸ create în care s-au reunit aceste documente. Au fost situații când lucrarea înaintată, prin modul de alcătuire a dosarului având toate cele necesare susținerii cauzei, au primit din prima ședință a comisiei avizul pentru continuarea și finalizarea monumentului. Statistic asemenea situații au fost puține la număr. Majoritatea au reclamat o bogată corespondență, problema revenind o dată sau de mai multe ori în atenția membrilor comisiei, fiind chiar și situații când un membru sau mai mulți membri s-au deplasat⁹ la fața locului pentru a clarifica problemele ivite pe parcursul realizării celor avizate inițial. Au fost cazuri când, accidental, o corespondență sau reacția presei au adus la cunoștință abaterea¹⁰ de la cele avizate și, ca atare, a fost necesară o intervenție promptă pentru stoparea lucrării și sancționarea celor în culpă.

Experiența dobândită de comisie pe parcursul primului deceniu de activitate, cu cele bune¹¹ și mai puțin bune¹² a condus la o îmbunătățire a cadrului legislativ¹³, a stilului și modalităților de lucru a membrilor comisiei¹⁴ cu organele

⁸ Arhivele Naționale - Direcția Arhivelor Istorice Centrale, fond Ministerul Cultelor și Artelor, Departamentul Artelor, Direcția Artelor, dosarele: 68 / 1931; 69 / 1932; 61 / 1933; 57, 60 / 1936; 55, 70, 89, 95 / 1937; 90, 92, 93, 94, 96 / 1938; 56, 58/1939; 89, 93, 94/1940; 86, 87/1942; 97, 98/1943; 47/1944.

⁹ Cităm în acest sens problema monumentului "Decebal" de la Deva lucrare modelată de sculptorul Radu Moga care, la recompunere, piesele statuii au fost eronat dispuse. Deplasarea sculptorului Mihai Onofrei la Deva, în calitate de membru al C. S. M. P., a permis întocmirea unei documentații menită a remedia situația. Vezi: Virgiliu Z. Teodorescu, *Contribuții documentare referitoare la activitatea sculptorului Radu Moga*, în: "Corviniana, Acta Musei Corvinensis", vol. 11/ 1996, p. 281-287; idem, *Sculptorul Minai Onofrei - mărturii documentare*.

¹⁰ Cele mai frecvente abateri au constat din schimbarea materialului pus în operă, fie că era vorba de dimensiunea, adâncimea radierului, structura și învelișul platformei, a soclului sau plăcile cu inscripții. Antreprenorii căutau, sub diverse pretexte, să diminueze cheltuielile pentru a-și rotunji câștigurile.

¹¹ În primii 3 ani de activitate 1930-1932 comisia a ținut 16 ședințe de lucru în cadrul cărora au fost dezbătute numeroase proiecte pentru monumente publice, analizându-se 58 de lucrări. Prin intervențiile pentru îmbunătățirea acestora, oferirea de proiecte tip s-au facilitat finalizările multora din intențiile inițiatorilor. Totodată, prin intervențiile făcute la ministerele cu competență administrativă, s-au stopat multe încălcări ale reglementărilor în vigoare.

¹² Lipsa de fonduri a determinat ca, în anul 1935, comisia să nu-și desfășoare activitatea. Demersurile făcute de Ion Minulescu, președintele comisiei, la 17 iunie 1936, au permis reluarea activității la 20 iunie. Semnificativă este analiza stadiului activității făcută de Ion Minulescu, în ședința din 8 februarie 1937. Vezi A. N. -D. A. I. C., fond MC. A. -D. A. -D. A., dosar 55 / 1937, f. 8-9, jurnalul 125.

¹³ A fost adoptat un nou regulament de funcționare a Comisiei Superioare a Monumentelor Publice. Prin noile reglementări competența acesteia a fost lărgită. A fost sporită exigența în studierea dosarelor prezentate la avizare și s-a pus un accent sporit pe modul cum erau respectate cele enunțate de comisie. Un accent deosebit s-a pus pe rolul concursurilor care urmau să definească artistul / artiștii realizatori ai monumentului comandat. Vezi: înalțul Decret Regal nr. 4250 din 12 decembrie 1938. La timpul respectiv a fost înregistrată și o reacție a lui Nicolae Iorga care la 10 februarie 1939 revendica schimbarea numelui comisiei pentru a nu se provoca confuzii, amintind că în 1893 actuala Comisiune a Monumentelor Istorice s-a numit Comisia Monumentelor Publice. Vezi: Gala Galaction, *Bucureștii cari se duc, Bucureștii cari s-au dus. Ce monumente din Capitala noastră ne mai vorbesc*

Ministerului Cultelor și Artelor, Ministerul de Interne, Ministerului Sănătății și Prevederilor Sociale cu Societatea "Cultul Eroilor"¹⁵, cu artiștii plastici, întreprinderi de construcții, antreprenori, verigi ale lanțului care facilitau sau blocau soarta viitorului monument. O contribuție utilă până la un punct a avut-o presa timpului în susținerea etapelor care să conducă la promovarea unui monument în forul public.

despre trecutul ei? În: "Gazeta municipală". București, anul VII. nr. 343, 9 octombrie 1938, p. 1-2; nr. 353, 18 decembrie 1938, p. 3, Regulamentul Monumentelor Publice. în anul 1941 a fost adoptată legea nr. 487, publicată în „Monitorul Oficial”, București, nr. 127. 1 aprilie 1941. Regulamentul nr 1671 / 1942, precum și normele Ministerului de Interne nr 115. 978 din 27 februarie 21943.

¹⁴ Pe parcursul anilor, din comisie au făcut parte: ca președinți Zenovie Făcișeanu. Ion Minulescu: sculptorii Frederic Storck. Ion Jalea, Comeliu Medrea. Mihai Onofrei. Ion Gr. Popovici: pictorii Jean Al. Steriade, Ștefan Popescu: arhitecții Duiliu Marcu, Horia Teodorii. Horia Creangă; eseistul Adrian Maniu, inspector general al artelor secretar al comisiei Ion Pașa. director în M. C. A.

¹⁵ Societatea "Cultul Eroilor" este forma evoluată a ceea ce au fost preocupările din timpul primului război mondial când au fost luate primele măsuri de către Ministerul de Război pentru a marca locurile unde au fost îngropați cei căzuți la datorie. Precaritatea materialelor folosite pentru marcarea acestor locuri, de multe ori răvășite chiar de acțiunile ulterioare ale frontului, au provocat în anii următori deseori mari dificultăți de identificare a mormintelor respective. După încetarea ostilităților s-a impus necesitatea ca misiunea să fie încredințată unui organism care, prin modul de organizare, să asigure îndeplinirea următoarelor principale obiective: descoperirea mormintelor din zonele unde s-au desfășurat bătăliile anilor 1916-1919; reunirea osemintelor în cimitire și mausolee, asigurându-se o bună îngrijire a acestora. Măsura adoptată era în directă concordanță și cu prevederile tratatelor de pace. Prin înalt Decret Regal, la 12 septembrie 1919 a fost recunoscută calitatea de persoană morală a societății "Mormintele Eroilor". Acțiunea acesteia s-a desfășurat atât pe teritoriul României cât și prin cooperare cu organismele similare ale altor țări unde cazură ostășii români. A fost o muncă de amploare, antrenând civili și militari care au reușit să reunească, în mare măsură, în locurile de cinstire pe acești Eroii. Experiența dobândită a impus ca după câțiva ani să se revindică adoptarea unei legislații îmbunătățite. Astfel s-a ajuns la adoptarea legii referitoare la regimul mormintelor de război în anul 1927 prin care atribuțiile continuării acestor nobile misiuni au revenit societății "Cultul Eroilor" căreia îi revenea și misiunea de a realiza educarea noilor generații în respectul pentru cei care s-au sacrificat pentru binele Patriei. Amintim în acest sens câteva din acțiunile întreprinse. Au fost luate măsuri pentru realizarea și multiplicarea unor tablouri, așa cum la începutul secolului al XX-lea Spiru C. Haret a făcut pentru cinstirea Eroilor războiului pentru Independență. Aceste tablouri, cu o grafică deosebită, se transmiteau fiecărei localități pentru ca în spațiul central să fie trecute numele Eroilor. Ele urmau să fie o permanentă prezentă în incinta primăriei, a școlii și a bisericii, așezate la loc de cinste. Preocuparea pentru cinstirea celor căzuți pentru binele românilor a fost generalizată, atenția fiind îndreptată și spre înaintașii veacurilor anterioare. Astfel, în anul 1928, corespondența cu ASTRA i-a facilitat cunoașterea a ceea ce se făcuse până la acea dată pentru cinstirea lui Horea, Cloșca și Crișan, în localitățile de obârșie și în cele unde s-au petrecut principalele evenimente ale anilor 1784-1785, urmând ca societatea să completeze cu noi simboluri evocatoare ale acestor martiri ai neamului românesc, în capitala României, pentru a marca un deceniu de activitate, a fost organizat, în incinta pavilionului Banatului din Parcul Carol I, o expoziție a societății "Cultul Eroilor" în care au fost reunite lucrări referitoare la actul de cinstire al Eroilor, realizate de artiștii plastici. Au fost expuse lucrări ale sculptorilor Theodor Burca. Ion C. Dimitriu - Bârlad, Wilhelm C. Becker. Aurel Bordenache. Mac Constanlănescu, Richard P. Hette, Vasile Ionescu - Varo, Dimitrie Mățăuanu. Minai Onofrei, Gheorghe Tudor. Invitația pentru vernisajul din 16 mai 1929 a fost lansată de Miron Cristea, patriarhul Bisericii Ortodoxe Române și președintele societății "Cultul Eroilor". Prin construcția mausoleului de la Giurgiu au fost create condițiile pentru aducerea osemintelor celor căzuți în campania anului 1913 din Bulgaria. În anii de activitate, societățile amintite au avut și propriile organe de presă în cadrul cărora aduceau la cunoștință obiectivele, modul de îndeplinire și de folosire a banului public, evocarea unor episoade referitoare la evenimentele militare care au remarcat faptele acestor Eroii. iconografia relevând asemenea înfăptuiri. Vezi: A. N. -D. A. I. C., fond Pantelimon Halippa, inv. 2126, dosarele 510 / 1930 - 1939; 2034 / 1930 - 1941, f. 53 - 55; "Cultul Eroilor noștri", organ al societății "Mormintele Eroilor" cu apariție: aprilie-mai 1920, ianuarie 1921-1926, continuată prin "România Eroică; Lucian Predescu, Enciclopedia Cugetarea - Material românesc - Oameni și înfăptuiri. Editura Cugetarea - Georgescu Delafras București, 1940, p. 241. 735: Petre Dan. „Asociații, cluburi, ligi. Societăți” - dieponar cronologic, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983, p. 310.

Deseori interese partizane au condus la aprecieri subiective, la supraevaluări sau diminuări ale calităților unui asemenea simbol menit a fi adus în agora. De modul cum erau formulate asemenea "aprecieri" în presă au fost adeseori acceptate sau respinse la concursurile inițiate contribuțiile unui artist sau altul. În acest sens sunt notorii reacțiile presei arunci când au fost lansate concursurile pentru viitoarele monumente dedicate evocării regilor Carol I¹⁶ și Ferdinand I¹⁷. Pătimașele artistice¹⁸, unele elaborate și semnate chiar de artiștii plastici, altele sugerate reporterilor de cei interesați întru adjudecarea lucrărilor sunt cele care au condus la adoptarea unei hotărâri "salvatoare" de ignorare a rezultatelor concursurilor, lucrările fiind comandate sculptorului croat Ivan Mestrovic¹⁹.

¹⁶ Carol I Hohenzollem Sigmaringen (8/20 martie 1839, Sigmaringen-Germania - 27 septembrie 1914, Sinaia. Înmormântat la Biserica Episcopală Curtea de Argeș), studii militare și de istorie; a întreprins călătorii în țările Europei occidentale; în anul 1866 a fost contactat de către Ion C. Brătianu, acceptând preluarea conducerii României sosind la Turnu Severin la 9 mai, iar la 10 mai a depus, în Capitală, jurământul în calitate de domnitor desfășurând în anii care au urmat o amplă acțiune de pregătire a țării în vederea obținerii și consolidării Independenței de Stat. A fost comandantul suprem al armatei române și din luna septembrie 1877 comandant al armatelor ruso-române pe frontul de impresurare a Plevnei, după eșecul acțiunilor coordonate de comandamentul rus în luna august. Pentru asigurarea bunei receptări a tânărului stat independent pe plan european, a adoptat titlul de prinț regal, iar prin votul de la 14 martie 1881 Parlamentului României a instaurat regatul. Funcția de rege a preluat-o la 10 mai 1881 pe care a exercitat-o până la moartea sa. Pe parcursul anilor de conducere a destinului României a avut în atenție toate sectoarele vitale pentru propășirea țării. A fost un susținător al ridicării și afirmării culturii românești, acordând atenție deosebită Academiei Române, Ateneului Român și altor instituții de știință și cultură. În anul 1891 a pus bazele Fundației Universitare Carol I, edificiul menit a adăposti tezaurul de manuscrise, cărți și periodice în corpurile de clădire ridicate pe parcursul anilor vieții sale, colecționar, donator, publicist, membru de onoare al Academiei Române 15/27 septembrie 1867. Om meticulos, prețuitor al timpului, se odihnea prin exercitarea multiplelor preocupări. Exemplificăm că s-a ocupat și cu sculptura în lemn. Printre altele a sculptat un dulap mare din lemn de nuc masiv. Peste ani, lucrarea a fost identificată și semnalată la Biblioteca VA. Urechia din Galați. Vezi AN. -D. Al. C, fond M. C. A- Direcția Generală a Teatrelor și Operelor Române, dosar 70/1943, f 251; C. Căzănișteanu, V. Zadian. A. Pândeia, „Comandanți militari”. Editura Militară, București, 1983, p. 72-73, Dorina N. Rusu, „Istoria Academiei Române - repere cronologice”, Editura Academiei Române, București, 1992, p. 26, 63, 138.

¹⁷ Ferdinand I Victor. Albert Meinrad de Hohenzollem 12/ 24 august 1865, Sigmaringen, Germania - 20 iulie 1927, Sinaia, jud. Prahova. Înmormântat la Curtea de Argeș), studii universitare și militare, a venit în România în anul 1889 și a fost declarat prinț moștenitor al tronului, devenind rege la 28 septembrie / 10 octombrie 1914; la 14/27 august 1916 declară război puterilor centrale, participă la campaniile militare din 1913, 1916, 1917, căsătorit în 1892, publicist membru de onoare al Academiei Române, încoronat la 15 octombrie 1922, a promovat arte de caritate și de dezvoltare a culturii, a acordat o atenție deosebită orașului Iași, Capitala României în perioada refugiului 1916-1918, inaugurând, la 24 februarie 1927, Fundația Culturală Regele Ferdinand I pentru propășirea căreia a lăsat testamentar o importantă sumă de bani. Vezi Lucian Predescu, op. cit., p. 319.

¹⁸ Un eșantion îl constituie cazul lui Oscar Han, valorosul câștigător al locurilor I, căruia nu i-au fost încredințate spre finalizare aceste lucrări. Virulent cronicar, și-a manifestat în presa timpului indignarea pentru modul cum au fost manipulate aceste concursuri. Vezi: Oscar Han, *Dăli și pensule*, Editura Minerva, București, 1970; Al. Busuioceanu, *Artă plastică - Monumente*, în "Gândirea", București, anul XIV, nr. 10, decembrie 1935, p. 534-535.

¹⁹ Ivan Mestrovic (15 august 1883, Vrpolje - Slovenia - 1962, South Bend - S. U. A. rămășițele pământești aduse în mausoleul familiei din Otavice), studii de artă plastică la Viena, sculptor, pictor, grafician croat, opțiuni pentru sculptura monumentală cu lucrări care i-au fost comandate și integrate în forul public sau colecții de artă din întreaga lume. Amintim pe cele de la Dubrovnic, Zagreb, Split, Belgrad, New York, CaMat, Otavice, Avala, Roma, South Bend, Lovcen. În România, la începutul deceniului al patrulea, când acesta era directorul Academiei de Belle Arte din Zagreb, Oscar Han aprecia că Ivan Mestrovic, prin lucrările prezente la Londra, Paris, Viena, Praga, Veneția, Roma și în America, se situa alături de Rodin, Bourdelle printre cei mai reprezentativi creatori ai lunii pentru sculptura primei

O altă măsură care s-a dovedit salutară, înlăturând ambiguitatea rezolvărilor a fost aceea de a reuni în mai multe "caiete" prospectele unor monumente, de la imagini la dimensiuni și materialele necesare pentru executarea lor. În scopul alcătuirii acestor prospecte s-a recurs la cei mai activi artiști plastici ai timpului antrenați în proiectarea de monumente ale Eroilor, care au prezentat o varietate de modele, diferențiate și ca posibilități materiale pe care le reclamau comitetelor de inițiativă. Alegerea unuia sau altuia dintre proiecte implica numai adaptarea la fața locului a materialelor și modalitatea de execuție.

Au fost situații când hotărâri de ultimă oră, conform zicalei "ce nu aduce anul aduce ceasul", de multe ori ascunzând aranjamente oculte, au făcut cunoscut momentul dezvelirii unui monument despre care până la acea dată nu se cunoscuse nimic la comisie. Reacția a fost promptă, cu atât mai mult, atunci când, prin amplasament, această "operă" înlătura prevederi care fuseseră deja adoptate privind sistematizarea și dotările preconizate. Amintim în acest sens situația de la Chișinău unde o suită de monumente erau menite a evoca momente fundamentale ale istoriei poporului român.

Activitatea de aproape două decenii a comisiei a fost înlăturată sistematic după anul 1945 când comandamente de altă natură deveneau, prin prezența eliberatorilor-ocupanți, de actualitate, realizarea de monumente de for public urmând a proslăvi pe reprezentanții Armatei Roșii, pe eliberatorul popoarelor Iosif Visarionovici Stalin²⁰, pe Vladimir Ilici Lenin²¹, creatorul Uniunii Sovietice,

jumătăți a secolului XX. Vezi "Parlamentul românesc". București, anul III, nr. 1520, mai 1932, p. 77-79; în anul următor revista "Boabe de grâu", București, anul IV, nr. 7, iulie 1933, p. 441, reproducea fotografia prezentând creații ale artistului. Erau lucrări inspirate din istoria Jugoslaviei. O lucrare de amploare pentru România a fost lansată de un comitet de inițiativă, la jumătatea deceniului al patrulea, pentru a aduce în forul public bucureștean monumentul cinstirii memoriei lui Ion I. C. Brătianu. În acest caz sculptorul Ivan Mestrovic a realizat dăltuind în granit meteoritic, o sugestivă statuie și un bust de interior. Modul cum au fost apreciate aceste lucrări, experiența dobândită în relațiile cu acest sculptor, a condus la adoptarea deciziei ca și monumentele regilor Carol și Ferdinand I să-i fie încredințate spre realizare. După tatonări și lansarea comenzilor, de către statul Român, pentru monumentele Carol I și Ferdinand I, a fost încheiat contractul și desemnată comisia pentru recepția machetelor modelate în pământ în atelierul său de la Split. În urma constatărilor, comisia a recepționat machetele care, după rețușuri, turnare în gips, decupare, ambalare, au fost trimise în România pentru a fi turnate în bronz la firma V. V. Râșcanu și s-a trecut la pregătirea amplasamentelor. După amplasare și dezvelire au existat și observații critice la o serie de detalii Pentru meritele sale, la 28 mai 1940, a fost ales membru de onoare al Academiei Române. Vezi A. N. -D. A. I. C. fond M. C. A. - D. A. dosarele 49 / 1937; 90 / 1937; „Universul”. București anul 55, nr. 197, 23 iulie 1938, p. 6; Sp. Cegăneanu în „Cuget clar”. București, anul III, nr. 44, 11 mai 1939, p. 703-704; Nicolae Iorga, *Oameni cari au fost*, vol. 4, București 1939, p. 319-328; Adrian Petringenaru, *Ivan Mestrovic un Michelangelo al iugoslavilor*, în "Contemporanul". București, nr. 4 (1213), 23 ianuarie 1970, p. 7; "Arta", București, nr. 3 / 1970; Eleonora Costescu, *Mestrovici*, Editura Meridiane, București 1978; *Mic Dicționar Enciclopedic*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986, p. 1082; Dorina N. Rusu, *op. cit.*, p. 210.

²⁰ Iosif Visarionovici Stalin /Djugavili/ (21 decembrie 1879. Gori - Gruzia - 3 martie 1953. Moscova). Militar și om politic cu contribuții la evenimentele care s-au succedat după răsturnarea regimului țarist în Rusia și care au dus la instaurarea regimului bolșevic al sovietelor. Șiretenia și duritatea l-au propulsat pe treptele care l-au situat între 1922- 1953 ca secretar general al P. C. U. S. , președinte al Consiliului de miniștri 1941-1953, președinte al Comitetului de Stat al Apărării. Comandant suprem al forțelor armate ale U. R. S. S. Pentru a-și asigura avansarea și consolidarea poziției a adoptat o conducere dictatorială, existând o izbitoare diferență între cele afirmate și scrise și cele aplicate în politica de zi de zi. Amintim în acest sens politica națională care, în practică, urmărea realizarea omului nou a cărei națiune să fie cea sovietică. Cei care i-au fost slujitori de nădejde au promovat un cult al personalității,

precum și din rândurile celor care erau corifeii noului regim politic impus României. Ca atare, nu mai era necesară o asemenea comisie, hotărârile fiind adoptate la nivelul politic, unde se decidea pe cine să-l înlăture din forul public sub blamarea apartenenței ca reprezentant al regimului burghezo-moșieresc, selecția fiind, de fapt, prioritar îndreptată spre cei care, în decursul ultimelor secole, avuseseră demnitatea de a afirma drepturile românilor și a condamna politica expansionistă a Rusiei continuată cu fidelitate de puterea sovietică, însă cu un alt limbaj. Astfel au dispărut din forul public numeroase monumente dedicate cinstirii acestor înaintași. Tot la nivelul politic se decidea ce anume va lua locul celor îndepărtate și cine vor fi executanții. Acum nu mai era vorba de inițiativă particulară, nu mai era vorba de diversitatea de acțiuni care să contribuie la strângerea bănuț cu bănuț a sumelor necesare realizării monumentului respectiv, fondurile fiind dirijate de la bugetul centralizat. Astfel s-a operat radical modificându-se comportamentul cetățeanului față de prezența în forul public a unui asemenea simbol. Dacă anterior inițiatorii și toți cei care, într-un mod sau altul, acționaseră pentru aducerea în forul public a unui simbol se considerau ca acționari, transmițând și urmașilor acest simțământ care le conferea calitatea de apărător perpetuu a acestei "investiții" acum ce se aducea în forul public era o prezență

impus și după 1944 și țărilor "eliberate". În România cultul s-a manifestat prin mijloacele de propagandă, ajungându-se la schimbarea denumirii localității Brașov în "Orașul Stalin", aducerea în forul public a unor statui, busturi care să-l preamărească. În București, marele parc din zona Herăstrăului a fost rebotezat cu numele său amplasându-se la intrarea principală o imensă și valoroasă statuie redându-l în postura de orator, îndrumător al popoarelor, realizare a sculptorului Dumitru Demu. Metalul încorporat în această statuie a rezultat din distrugerea multora din monumentele înlăturate din forul public. În U. R. S. S. la congresul al XX al P. C. U. S. a fost demascată reala față a omului preamărit aducându-se la cunoștința publică eșantioane din fărâdelegile pe care lă-a dictat sau le-a patronat. Vezi M. D. E., p. 1651.

²¹ Vladimir Ilici Lenin /Ulianov/ (21 aprilie 1870, Simbirsk - Rusia - 1924, Moscova). Faptele vieții i-au fost subordonate misiunii pe care și-a asumat-o din tinerețe de a lichida regimul țarist. Convingerile nu i-au fost înlăturate nici de anii petrecuți în exilul siberian, iar cei petrecuți dincolo de hotarele Rusiei l-au ajutat să cunoască o altă lume ca standard de viață și să intre în contact cu cei care acționau pentru metamorfozarea societății capitaliste. Teoretician și practician a condus, manevrând masele de nemulțumiți ai satelor și orașelor rusești spre o viitoare fericire a celor mulți. Obiectivul major i-a fost realizarea unei revoluții mondiale care să aducă la conducerea lumii a proletariatului. Conjunctural a folosit persuasiv promisiuni pe care nu lă-a onorat. Exemplificăm cu problema națională unde, preluând și atribuindu-și originalitatea ideii, enunța posibilitatea desprinderea din marile imperii a națiunilor încorporate prin acțiuni militare și diplomatice. Cele din fosta Rusie n-au cunoscut o rezolvare în acest sens. Cităm cazul Basarabiei situată la extremitatea imperiului care, realizând actele care au condus-o la reunirea cu țara la 27 martie 1918, nu a găsit înțelegerea recunoașterii solemnei hotărâri care înlătura efectul raptului țarist din 1812. Rusia Sovietică, organizând în anii următori tot felul de acțiuni de subminare a României. După 1944 în condițiile prezenței trupelor Armatei Roșii în România au fost folosite toate mijloacele pentru realizarea obiectivului leninist de realizare a unei globalizări sovietizante. De la publicarea "Operelor", citarea în orice împrejurare a celor enunțate de corifeul Lenin, la aducerea în localități a unor simboluri în forul public s-a făcut o risipă de propagandă desuetă, respinsă tacit de poporul român. În Capitală, în fața edificiului cu o arhitectură de inspirație sovietică, "Casa Scânteii", realizat însă cu efort uman și material al poporului român, cheta pentru o cărămidă fiind de notorietate publică a fost amplasat un monument "Lenin". realizare a sculptorului Boris Caragea. Și în acest caz s-a dovedit, din primele momente, o neinspirată soluție amplasarea în fața respectivului edificiu, raportul de înălțime, de volume diminuând calitățile monumentului, "zdrobindu-l" prin masivitatea clădirii care îi era fundalul pe care se proiecta. Rezolvarea a venit după 1990 când s-a trecut la coborârea de pe soclu, rămânând, din păcate, platforma și soclul, o prezență total neavenită zona, neputând accepta un alt viitor monument. Soluția cu stegulețele este puerilă și regretabilă că este uzitată în chiar fața sediului Ministerului Culturii și al Cultelor Vezi M. D. E., p. 969.

obligator de acceptat, la caz contrar măsurile coercitive mergând la aplicarea graduală a unor represalii, de multe ori chiar de privare de libertate a individului. Astfel s-a așternut aparenta indiferență a cetățeanului. Că era aparentă a demonstrat-o reacția produsă de aflarea înlăturării din forul public a monumentului lui Take Ionescu²² din imediata apropiere a fostei sale locuințe. Era unul din monumentele care scăpasera primei furii a anilor de după 1948. Acum la 1956, în momentele când în atmosferă pluteau alte simțăminte premergătoare plecării eliberatorilor care au înțeles ca litera armistițiului de la 12 septembrie 1944 și a păcii de la 10 februarie 1947 să o aplice cum vor ei rămânând sin die pentru a-și realiza obiectivul dorit de stalinizare a României, acțiunea demolării era greu de înțeles. Crez și voință de la Petru cel Mare²³, obiectiv major al veacurilor post domniei acestuia, grandomania nu i-a determinat să întreprindă nimic care să le faciliteze înțelegerea dăinuirii acestui popor român în vatra multimilenară. Dacă ar fi făcut asemenea demersuri n-ar mai fi risipit atâta energie opritoare și ar fi acționat pentru o relație de natura respectului. Infatuarea lor ne-a fost nouă pavază apărătoare. În ziua înlăturării monumentului bucureștenii au realizat un pașnic pelerinaj venind dinspre Universitate pentru a se reîntoarce de la Piața Romană trecând pe lângă silnicul șantier al distrugătorilor monumentului. N-au vociferat, n-au protestat, n-au pus mâna pe băte. Tăcerea le-a fost arma cea mai concludentă, câte un bătrân la reîntoarcere făcându-și semnul crucii în consens cu expresia "Iartă-i Doamne că nu știu ce fac!" Sigur că operatori de actualități au avut prilejul să filmeze asemenea scene. Bine ar fi ca ele să fie astăzi prezentate spre cunoașterea colectivă. Așa vom înțelege cum a supărat prezența în compunerea monumentului a personajelor feminine reprezentând Nistru și Tisa, cele care făcuseră ca și "Doina" lui Mihail Eminescu²⁴ din 1883 să fie trecută în rândurile cărților interzise ca măsură de înlăturare din memoria colectivă a ceea ce erau și sunt fruntariile acestui neam.

²² Dumitru (Take) Ionescu (13 octombrie 1858, Ploiești - 22 iunie 1922, Roma-Italia, înmormântat la Sinaia în incinta paraclisului mănăstirii), doctorat în drept la Paris, avocat, orator, ziarist, publicist, om politic, ministru, prim-ministru, militant pentru alăturarea de Antantă pentru realizarea idealului național: Unirea tuturor românilor. La 24 august / 6 septembrie 1918 s-a constituit la Paris, sub conducerea lui, Consiliul Național al Unității Române. Acesta a fost recunoscut la: 29 septembrie/ 12 octombrie 1918 de guvernul francez; 23 octombrie / 5 noiembrie 1918 de guvernul S. U. A.; 29 octombrie / 11 noiembrie 1918 de guvernul englez; 9/22 noiembrie 1918 de guvernul italian. După încetarea ostilităților militare a făcut parte din delegația României la tratativele de pace: Lucian Predescu, op. cit. p. 432-133; Horia Necorescu - Bălcești, *Ordinul masonic român. Casa de editură și presă "Șansa" S.R.L., București, 1993, p. 379, Poziția 1882.*

²³ Petru I Alekseevici / Petru cel Mare / țar al Rusiei (1682-1721) și împărat (1721-1725) cu preocupări pentru reformarea societății ruse din punct de vedere economic, social, militar, politic, administrativ și cultural. Om politic și militar care a organizat o serie de campanii împotriva și a Imperiului Otoman, apropiind granița Rusiei de Moldova, încheind cu domnul Dimitrie Cantemir un tratat de alianță care a condus la nereușita campanie a anului 1711, bătălia de la Stănilești fiind favorabilă oștirii otomane. Politica lui de extindere a Rusiei, inclusiv pentru a transforma Marea Neagră într-o mare interioară a statului rus a fost preluată de urmașii acestuia ca, prin acțiuni militare și diplomatice, să-l realizeze ca obiectiv major. Ca prim rezultat urmașii au realizat faptul din 1812 anexând teritoriul dintre Prut și Nistru rupt din trupul Moldovei Vezi: *Mic dicționar enciclopedic*. Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986, p. 1299.

²⁴ Mihail Eminescu (15 ianuarie 1850, Botoșani - 15 iunie 1889, București, înmormântat la cimitirul Bellu), Studii la Cernăuți, Viena, Berlin de filozofie, economie politică, drept, anatomic și fiziologie, a desfășurat, în decursul anilor, numeroase activități ca sufleur, traducător, actor, gazetar, director de

După plecarea rușilor a urmat o etapă de tranziție care ne-a condus spre 1964, moment de afirmare a unui concept de demnitate. S-a trecut la înzestrarea forului public cu lucrări evocatoare ale trecutului neamului românesc. Ce să reprezinte monumentele, când și cum să fie realizate, de către cine, cum se va oficia dezvelirea erau în exclusivitate atributul puterii politice, cetățeanul având menirea de a fi o prezență la momentul inaugural. Că toate frizau formalismul o dovedea rapida ignorare a monumentului amplasat de cele mai multe ori fără discernământ, fără un studiu la care să concureze cunoștințele și experiența unui urbanist, a unui peisagist care, prin modul de tratare a ambiantului, urma să asigure operei de artă capacitatea maximă de exprimare a mesajului acesteia. Exemplificăm cu situația de la Iași unde, valorosul monument evocator al Independenței României, remarcabilă realizare a sculptorilor Gabriela și Gheorghe Adoc²⁵, prin amplasamentul conferit de edilii orașului este situat într-o piață austeră, fără un fundal corespunzător, clădirea clinicii medicale, prin arhitectura uniformă, prin numărul mare de ferestre este distonantă cu monumentul și, cel mai grav, având axul privirii personajului întruchipător al Independenței României așintit în balcoanele blocului plasat pentru a închide perspectiva care ar fi fost necesară pentru a realiza un pandant cu monumentul Ștefan cel Mare. Un hâtru spunea că are ce să vadă, exemplificând cu omniprezența lenjeriei la uscat ș.a., domestice prezențe. A fost epoca când totuși glasuri ale lucidității au exprimat semnificative puncte de vedere preluate și de presa timpului²⁶.

bibliotecă, inspector școlar ș. a. Debutul literar l-a făcut la revista Familia, apoi, frecventând cenaclul "Junimea", a încredințat spre publicare creațiile sale "Convorbirilor Literare". Solicitățile din perioada de activitate ca gazetar la "Timpul" l-au marcat, slăbindu-i rezistența nervoasă fapt care a impus tratamente în țară și străinătate. Creația sa literară, predilect poetică, abordând însă și romanul, nuvela, drama, l-au definit încă din timpul vieții ca poet național, posteritatea având prilejul de a remarca noi și noi valențe ale operei sale în cele peste 15. 000 de file manuscris care, prin grija lui Titu Maiorescu, primul său editor, să ajungă în patrimoniul Academiei Române. Posteritatea, la propunerea lui Mihail Sadoveanu, i-a acordat, ca măsură reparatorie, calitatea de membru de onoare post mortem al Academiei Române la 28 octombrie 1948. Vezi Pompiliu Marea, în *Dictionar de literatură română*. Editura Univers, București, 1979, p. 154-158; Dorina N. Rusu, *op. cit.*, p. 235.

²⁵ Gabriela Manole Adoc (14 noiembrie 1926, Pleșeni, comuna Trușești, jud. Botoșani), studii la Academia de Arte Frumoase din Iași, elevă a lui Corneliu Baba și Ion Irimescu, continuează la București la Institutul de arte plastice Nicolae Grigorescu, elevă a lui Constantin Baraschi, absolventă în anul 1952. Debut în anul 1953 cu participări la expoziții din țară și străinătate. Lucrări în forul public la București, Ploiești, Iași, Pitești, Brașov. Vezi Marina Preutu, Gabriela Manole – „Adoc - Gheorghe Adoc”. Editura Meridiane, 1987.

Gheorghe Adoc (22 februarie 1926, Socodor, jud. Arad), absolvent al Institutului de arte plastice "Nicolae Grigorescu", promoția 1953, elev al lui M. H. Maxy, S. Luca, Jean Al. Sleriadi, grafician sculptor, debut în anul 1953 cu participări ulterioare la expoziții prezentând lucrări realizate în diferite tehnici. Vezi O Barbosa, „Dictionarul artiștilor români contemporani”, Editura Meridiane, București, 1976, p. 12; Marina Prculu, Gabriela Manole Adoc, Gheorghe Adoc, Editura Meridiane 1987. Preocuparea pentru evocarea unor personalități din istoria României, predilect pentru Mihai Viteazul, se constată pe parcursul anilor de creație ca o permanentă. Tema Eminescu l-a condus la modelarea a mai multor variante de busturi, statui, reliefuri și medalistică: "România literară", anul XXII, nr. 20 din 18 mai 1989, p. 13; "Clopotul", Botoșani, "Supliment 100", iunie 1989, p. 31, proiect de statuie, medalioanele din Piața Amzei și strada Lipsani.

²⁶ Eugen Barbu, *Monumente*, în: "România Liberă", București, 9 mai 1965, p. 2; Arhitectul și sculptorul, o convorbire cu Ion Vlasu: "Arta", București, anul XIV, nr. 8/1967, p. 10-11 o semnificativă apreciere despre soarta realizărilor artistice pentru forul public: Constantin Popovici, *Monumentele așa cum le dorim*, în: "Scânteia", anul XXXVII, nr. 7603, 4 februarie 1968, p.4, autorul relevând concepția

Au mai trecut anii, au venit clipele redeșteptării fundamentale cu nume-roasele speranțe ca experiența anterioară cataclismului ultimelor decenii să conducă la revenirea la normal, monumentul de for public să redevină cu adevărat un bun al tuturor²⁷. Furia descătușării, pentru unii, a însemnat prilej de agresare²⁸ a monu-mentelor pentru alții, de multe ori discernământul aparent lipsind. Acesta era modul cum judecam comportamentul acestora la începutul anilor '90. Acum experiența îmi dovedește că, de fapt, era un act deliberat de agresare, prezența multora din aceste monumente fiind considerată de cei care ne doresc o altă soartă necesar să dispară din forul public. Ca atare, de la gestul, aparent banal, de agresare prin inscripționări de natura actului pe care Codul Penal²⁹, teoretic, îl sancționează ca profanator, la îndepărtarea prin intenția de valorificare³⁰ a bronzului încorporat, toate sunt posibile atunci când opinia publică lipsește cu desăvârșire, teribiliștii fiind cei care "fac și impun legea". A se vedea modul cum monumentul de la Km. 0 a fost distrus de adepții noilor sărbători de import, cum este cea a îndrăgostiților teoretic protejați de Sf. Valentin dar de fapt îmbibați de cele tutelate de zeul Bachus. Trecuseră numai câteva luni de la readucerea în forul public și a fost necesară o nouă investiție reparatorie a actului demenței juvenile. Mai mult, prin modul de aruncare nu întâmplătoare a gunoaielor în preajma și chiar pe monumente se dorește de către acești rău intenționați să blameze întreg poporul român pentru a-l cataloga nedemn de înaintașii lui și incapabil a-și proteja acest patrimoniu.

Ultimul deceniu a înregistrat și o serie de intenții notabile, unele ajungând până la treapta decizională, însă multe inconveniente de natură birocratică făcându-le inaplicabile total sau parțial. Se vorbește chiar de o poliție a monumentelor, întrucât actuala poliție, prin multitudinea de misiuni, dar și prin gradul de cultură, nu înțelege să-și asume și misiunea de a interveni la caz de nevoie. Problema civis-mului omului în uniformă nu se pune în acest caz.

despre rolul monumentului: Cristian Popescu - *Ialomița. Artă în oraș - Sculptura*, în: "Arhitectura". București, anul XXII, nr. 5 (156) / 1975, p. 81; N. Popescu - Bogdăncști, Monumentele zilelor noastre - însemnări, în: "Scânteia". București, 18 decembrie 1977; Dan Grigorescu. *Artă de inspirație istorică - artă a contemporaneității*, în: "Scânteia", București 24 octombrie 1978; Editorialul Monumentele cetății, în: Contemporanul nr. 40 (1769) 3 octombrie 1980. p. 1; Ion Jalea. *Monumentul public*, în: "Arta". București, anul XXX, nr. 1 / 1983, p. 7 din care redăm pasajul: "Monumentul public este lucrarea de sculptură sau arhitectură ce se ridică într-o piață, într-un parc sau grădină, la răspântie de drumuri, spre a se înfățișa privirii tuturor, cu scopul de a împodobi locurile în care se află, a le înfrumuseța, adică a le da o formă desăvârșită. În cele mai multe cazuri, monumentul public este purtătorul unui mesaj, este memorial și năzuiește să devină memorabil. Intră în istorie, în istoria unui popor: e un semn nepieritor despre ființa lui. E un semn a cărui însemnată crește încă, odată cu trecerea timpului". Marina Preutu. *Artă în spațiul cetății*, în: "Scânteia", București, 6 noiembrie 1985.

²⁷ Virgiliu Z. Teodorescu, *Monumentul de for public*, în: „Evenimentul”, București, anul I nr. 12, iulie 1990, p. 4. Semnificativă este reacția lui Dan Grigorescu, *Artă noastră cea de toate zilele - Monu-mentul*, în: "Ora", București, anul III, nr. 477, 31 mai 1994, p. 4.

²⁸ Virgiliu Z. Teodorescu, *Odobescu profanat în Cișmigiu*, în: "Evenimentul", București, anul I, nr.9, mai 1990, p.5.

²⁹ Referință la cele stipulate de articolul 217 din Codul Penal.

³⁰ Se fură și statui! relatarea că din grădina hotelului „Triumf” de pe șoseaua Kiseleff a dispărut statuia reprezentând un grup de sportivi în mișcare. Piesa făcând parte din Patrimoniul Cultural Național a fost din fericire recuperată de organele de poliție. Vezi: "Adevărul", București, nr. 1690, 10 octombrie 1995, p. 10

Intențiile reformatoare la soarta Patrimoniului Cultural Național au cunoscut, ca aplicabilitate în domeniul monumentelor de for public, adoptarea măsurii la nivelul Ministerului Culturii și al Cultelor de înființare a unei comisii care, la prima reuniune, a luat cunoștință și cu regulamentul de funcționare care îi stabilește menirea privind promovarea viitoarelor monumente, iară a acorda cuvenita atenție celor deja existente și care acum reclamă o exigentă măsură de salvare de la toate genurile de manifestare a agresivității pe care nepăsarea și reaua intenție le promovează distructiv mai lent sau mai brutal dar cu rezultate incredibil de eficiente pentru cei care le doresc dispariția.

"Regulamentul de funcționare al comisiei naționale pentru monumente de for public" prin titlul de mai sus reclamă o revizuire a textului pentru a fi fidel limbii române. Sunt enunțate 12 articole în care se evidențiază menirea de "selecție și avizare" a lucrărilor care urmează a fi integrate în forul public. La sub punctele a - e de la articolul 7 sunt stabilite atribuțiile comisiei definindu-i competențele.

Ca unul care am avut posibilitatea să studiez³¹ documentele eminate, atâtea câte s-au păstrat, de la Comisia Superioară a Monumentelor Publice, constat că acum misiunea este mult limitată. Este necesară o politică a monumentelor de for public, realizată atât la nivel național cât și local care să conducă, în timp, la o fericită aducere, corelată cu evenimentele cu specific local, a simbolurilor evocatoare care, prin mesajul lor, să fie mesagere către viitor a unei epoci istorice.

Aduc în atenție o situație petrecută recent la Pitești, unde sunt numeroase exemple de bună gospodărire a orașului, predilect al centrului, adică tocmai acolo unde monumente, mai vechi și mai noi, sunt amplasate în forul public. Un monument la care trecătorul se oprește pentru a realiza un "dialog" implică anumite facilități. Dacă nu le ai pleci mai departe fără să ști pe cine îl reprezintă, anii vieții sau ai activității în cazul domnilor Țării Românești, cine este autorul, unde s-a realizat turnarea în cazul celor definitive în bronz. Trecătorul curios poate cunoaște teoretic unde, în general, artistul sculptor modelator și-a pus semnătura, sigla definitorie sau că pe plinta lucrării este menționată turnătoria unde a fost finalizată lucrarea, inclusiv cizelarea. Teoria are nevoie și de condițiile pe care le oferă cei care realizează ambiantul monumentului. Dacă în asemenea cazuri s-ar recurge la competența muzeografilor, predilect la cei cu misiunea de a acționa în privința patrimoniului cultural, s-ar putea obține rezultate favorabile dialogului de mai sus revendicat de anonimul trecător. În prezent în jurul respectivelor monumente sunt realizate zone de verdeață, plantații de flori care nu permit apropierea de respectivul monument. Dacă vom privi cu atenție o veche ilustrație vom constata că cei de la începutul secolului al XX-lea asigurau, prin placa evocatoare, prin alea circulară, accesul până în apropierea acestuia. Azi ori renunți ori calci peste flori pentru a ajunge să-ți satisfaci o legitimă curiozitate, intrând sub incidența unor prevederi ale administrației locale sancționabile de la expresii

³¹ Virgiliu Z. Teodorescu. *Informații referitoare la activitatea desfășurată de către Comisia Superioară a Monumentelor Publice*, în: "Revista Arhivelor, București, anul XII, nr. 1 / 1969, p. 129-134; ulterior, dosarele fiind cercetate și de Ioan Oprea, *Comisia Monumentelor Publice și activitatea ei*, în: "Revista Arhivelor", București, anul LXV, vol. L, nr. 3 / 1988, p. 267-276.

vulgare la plătirea amenzii. Preț de câteva minute am realizat ad-hoc un sondaj adresându-mă trecătorilor cu elementara întrebare dacă cunosc cine este autorul statuii "Mircea cel Bătrân"³² din zona verde limitrofa edificiului teatrului "Alexandru Davila". Întrebarea a surprins, răspunsurile au fost în majoritatea cazurilor formulate prin clasicul gest al ridicării umerilor a neștiință, câțiva din cei interogați fără a-mi răspunde manifestându-și nedumerirea de ce au fost blagosloviți cu o asemenea lucrare. La Pitești este necesar incontestabil un monument "Mircea cel Bătrân" întrucât atunci când se face referință la cunoașterea ca prezență documentară a localității se evocă ca cea mai veche atestare, până în prezent, documentul emis din cancelaria domniei sale. Dacă însă ne referim strict la sensul amplasamentului în acel loc considerăm că s-au făcut două erori. Prima se referă la prioritatea ca acel loc să fi primit, sau să fie rezervat pentru un simbol evocator al celui care este patronul spiritual al așezământului limitrof: dramaturgul și omul de teatru Alexandru Davila³³ care, prin obârșia mamei și a nașterii sale este fiu al plaiurilor argeșene și a cărei atmosferă a evocat-o în monumentală sa operă dramatică "Vlaicu Vodă". A doua eroare relevă indubitabil că la final de secol XX dispozițiile se adoptă fără o analiză prealabilă a vecinătăților, a amplasamentelor deja existente la momentul când completăm această zestre cu o nouă lucrare. A se vedea modul cum cele două statui, respectiv "Nicolae Bălcescu"³⁴ și Mircea cel Bătrân" au fost

³² Mircea cel Bătrân / Mircea cel Mare / Comandant de oști, mare voievod, cu un prestigiu câștigat prin participarea la acțiuni la sudul Dunării menite a stăvili penetrația otomană în peninsula balcanică. La 1386 preluând conducerea Țării Românești a trecut la organizarea țării pentru a putea face față primejdiilor care deveneau presante. Situațiile externe s-au conjugat cu încercările unor uzurpatori de a-l înlătura de la domnie sprijiniți de unii boieri nemulțumiți de centralizarea puterii în mâna domniei. Avântul economic, cultural și spiritual au caracterizat epoca domniei sale. Bătălia de la Rovine din 10 octombrie 1394 este un exemplu de modul cum domnul a știut să conducă inamicul spre o anumită zonă, favorabilă micii dar bravei sale armate, înfrângerea otomanilor demonstrând că aceștia nu sunt invincibili. Din păcate, experiența sa n-a fost valorificată de cavalerii europeni în cadrul bătăliei de la Nicopole și, ca atare, au cunoscut o dură și rușinoasă înfrângere, demonstrând că înfatuarea nu este o armă redutabilă. Ignorarea experienței marelui voievod muntean i-a costat viețile pe cei căzuți în luptă sau luați prizonieri. Din anul 1415, înțelegând că se găsea în situația de a lupta cu forțele unei puteri într-o ascensiune greu de stăvilat de cei care îi avea în subordine a preferat să ajungă la o înțelegere consemnată în prevederile "capitulațiilor" care stipulau viitoarele relații cu puterea suzerană, obținând neamestecul otomanilor în treburile interne ale țării. Plătirea tributului implica protecția Țării Românești împotriva unor eventuale agresiuni la frontariile sale. La decesul domnului, în anul 1418 ianuarie 31, Țara Românească avea un statut demn de a fi apărat de către urmași. Faptele sale au fost călăuză în veac pentru cei care, la momente de încălcare ale prevederilor acestor "capitulații", au acționat pentru a apăra demnitatea și drepturile neamului românesc.

³³ Alexandru C. Davila (12 februarie 1862, Golești, jud. Muscel, azi Argeș - 19/20 octombrie 1929, București). Studii la Paris. Om de teatru, dramaturg, activitate consacrată promovării vieții teatrale românești, director al Teatrului Național 1 februarie 1905 - 12 martie 1908 și 18 octombrie 1912-ianuarie 1914; conducător al companiei "Davila", cronicar de teatru cu observații pertinente referitoare la repertoriu, tehnica actorilor, a regizorilor, reacțiile publicului. Drama istorică în versuri "Vlaicu Vodă" realizată în anul 1902 l-a consacrat pe autor. El a adus în atenția spectatorilor atmosfera veacului al XIV-lea din Țara Românească, viața de la curtea domnească desfășurându-se în condițiile unor conflicte de natură religioasă ca urmare a unor manifestări expansioniste ale catolicismului. Vezi: Mihai Vasiliu, în: *Alexandru Davila*, București, 1965, 286 p.; Pompiliu Marea, *Dicționar de literatură română*, Editura Univers, București, 1979, p. 134-135.

³⁴ Nicolae Bălcescu (29 iunie 1819, București-29 noiembrie 1852, Palermo - Italia). Studii la București, Paris, istoric, economist, gazetar, ideolog, revoluționar, organizator al activităților menite a reforma societatea românească, realizatorul legăturii cu revoluționarii din toate teritoriile românești.

așezate cu orientări cardinale diferite. Ce părere aveți domnilor edili responsabili de amplasamentul ultimei lucrări dacă la București cele 4 statui din piața Universității ar fi redistribuite cu orientarea fiecăreia spre un alt punct cardinal.

Considerăm că cele semnalate vor fi receptate cum se cuvine și cel puțin "mâine" se vor consulta la luarea unei asemenea decizii și cei care, prin natura pregătirii, a funcției încredințate spre a o onora vor avea ceva de spus. Să acordăm muzeografilor calitatea de a consilia factorii de decizie atunci când este vorba de monumente, de patrimoniul localităților noastre³⁵.

În concluzie comisia nou creată în cadrul Ministerului Culturii și al Cultelor prin lărgirea prerogativelor poate contribui la realizarea unei corecte politici naționale pentru ca actualul patrimoniu și cel care se va alătura în timp să fie reprezentativ prin mesaj și calitățile artistice încorporate. Sunt bune reuniunile colective pentru luarea în dezbateră a dosarelor supuse avizării, dar se impune o prealabilă atentă cercetare, analiză a fiecărui dosar, din partea fiecărui membru, inclusiv pentru operativitate și obiectivitate în adoptarea hotărârilor în plen.

Experiența înaintașilor ne poate ajuta, inclusiv a nu mai relua greșelile cu care ei s-au confruntat, oferind celor interesați o legislație fără ambiguități și obligatoriu de respectat. Călăuză ne pot fi cuvintele lui Petre Gârboviceanu³⁶: "Cultul trecutului e cea mai de seamă virtute a unui popor. Acest trecut e al părinților, al moșilor și strămoșilor noștri și n-e lăsat nouă ca o scumpă moștenire, ca cel mai prețios tezaur"

Analist al cauzelor, organizării, desfășurării și urmărilor revoluției de la 1848-1849 a trasat obiectivele care urmau să conducă în continuare la realizarea idealurilor românești: unitatea și independența statală. Vezi Dan Berindei, în „Enciclopedia istoriografiei românești”. Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978, p. 47-48; Virgiliu Z. Teodorescu, *Pentru un repertoriu al monumentelor lui Nicolae Bălcescu*, în „Caietele Bălcescu”, vol. IX-X, p.275-278, publicate de Așezământul cultural "Nicolae Bălcescu", „Bălcești pe Topolog”.

³⁵ Virgiliu Z. Teodorescu, comunicarea: *Monumentele de for public în preocuparea instituțiilor centrale și locale din România*, susținută în anul 2001 la sesiunea internațională de la Cluj patronată de Comisia de istoric a orașelor din România de sub auspiciile Academiei Române, în curs de editare în "Historia Urbana".

³⁶ Petre Gârboviceanu (25 iunie 1862, Gârbovățul de Jos, jud. Mehedinți - 13 decembrie 1934, București). Studii și doctorat în filosofie și pedagogie, director al Școlii Normale, profesor universitar, om de cultură, întemeietor de așezăminte culturale, secretar general al Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice, administrator al Casei Bisericii, activitate în domeniul monumentelor istorice, activitate de conferențiar în cadrul Ateneului Român, traducător, publicist, om politic, deputat, militant pentru unitatea națională a tuturor românilor, vezi „Albina”, anul XVUL nr. II, 14 decembrie 1914, București, p. 422-130; Omagiu lui P. Gârboviceanu Tipografia L.G. Văcărescu, București 1929, 440 p.; „Albina”, anul XXXVII, nr. 50, 21 decembrie 1934, București, p.15; „Calendarul Universul 1936”, București, p. 238, 83, 85; „Anuarul Ateneului Român pe 1934”, București, p. XXVII, Petre Gârboviceanu, *Monumentele noastre istorice*, în: „Anuarul Ateneului Român pe 1932”, București, 1932, p. 96